

Balkonun Siyasi Tarihi¹

Ludovic Lamant

Çeviri: Başak Gümüş

Hem balkonlardaki izleyicileri hem de komşuların gözetimini destekleyen bir gösteri yeri olan balkon, karantina sırasında merkezi bir mimari parça hâline gelmiştir. Askeri kökenlerinden, kurtuluş vaatlerine kadar balkonun kullanım amaçlarına geri dönelim.

İspanya’da, balkon sadece pandemiye karşı seferber olan sağlık çalışanlarının desteklendiği yer değildir. Bazı komşular, babası Juan Carlos’un Suudi Arabistan ile kirli para aklayarak sıçradığını ortaya çıkaran skandalıyla Kral Felipe VI’ya karşı yönlendirilen gürültülü “cacerolazo” (dikkat çekmek amacıyla tencere, tava ve diğer mutfak eşyalarını çalan bir grup insandan oluşan bir protesto şekli) düzenlemek için saat 20.00’de çanak çömleklerini çıkarıyor.

Karantina zamanlarında balkon, kamusal alanın yeni icadı mı? 2011’de İspanya’daki Öfkeli Hareketi’nin diğer adı olan 15-M zamanında, kamu hizmetlerini savunan ve siyasi sınıfın yolsuzluğunu eleştiren karma bir kalabalık şehirlerin meydanlarındaydı.

Bu referans, vatandaşların yine balkonlarından Jair Bolsonaro’nun enerjik “cacerolazo” konusundaki zorbalık karşıtı politikasına karşı öfkelerini gösterdiği Brezilya’da da geçerlidir. Fransa’da bölge sakinleri 31 Mart 2020 günü sağlık personelinin desteklemekle kalmayıp, aynı zamanda emeklilik ve işsizlik sigortası reformlarına karşı bir “sınırlama gösterisi” çağrısı yaptı. Balkon, kamusal meydanı atomize edilmiş bir modda tekrar oynatıyor gibi. Ancak, balkonun sembolü daha belirsiz. Ülkelerinin yaşadığı sağlık sorunlarından ve ekonomik kaostan korkan İspanyollar, balkonlarından yoldan geçenlere de hakaret etmeye başladılar. Sokağa çıkanları karantina talimatlarına uymamak ve ülke halkını tehlikeye atmakla suçluyorlar. Bununla birlikte, bir de potansiyel olarak enfekte olmuş bir hastanın başucuna giden bir pratisyen hekim “Kahrolası evine geri dön” dedi. Fakat, hakaret edilen yoldan geçenlerin çoğu kendi başlarındadır: Onlar, çoğu hükümet tarafından kararlaştırılan “alarm durumu” tarafından sağlanan istisnalardan yararlananlar.

Düzenli olarak temiz hava alma hakkına sahip otistik bir oğlu olan 52 yaşındaki anne, “İnsanların endişelerini anlıyorum, ama oğlumun hevesinden dışarı çıkmadığım konusunda sizi temin ederim: Yasa bunu yapmama izin veriyor” diyor, ancak mahallesindeki geziler sırasında hakaretlerin hedefi oluyor. Balkon, karantinadakilerin mahalleyi incelediği ve yoldan geçenlerin kuralları çiğneyerek suçlu olduğu bir kontrol kulesi hâline geldi.

¹ **Orijinal Kaynak:** Lamant, Ludovic (2020, Mars 30). “Une histoire politique du balcon” *Mediapart*, **Link:** <https://www.mediapart.fr/journal/international/300320/une-histoire-politique-du-balcon>

Atıf Şekli: Lamant, Ludovic (2020, Mayıs 8). “Balkonun Siyasi Tarihi”, Çev. Başak Gümüş. *sosyalbilimler.org*, **Link:** <https://sosyalbilimler.org/balkonun-siyasi-tarihi>

Madrid’de La Complutense Üniversitesi’nde sosyoloji profesörü olan César Rendueles, salgına karşı mücadele adına kolluk kuvvetlerinin aşılmasını haklı çıkaran ve teşvik eden bir “vatandaş mazoşizmi” ve “sosyal linç” kültüründen endişe duyuyor.

El País Üniversitesi de durumu şöyle özetledi: “Her perdenin arkasında bir vatandaş devriyesi saklanıyor. İspanya balkonları bir casuslar ülkesi.”

Balkon artık kemer sıkarak kısıtlanan kamu hizmetlerini desteklemek için bir platform olmaktan çıkmıştır: Polis devletine geri dönüşün bir aracı hâline gelmiştir. Pandemi döneminde İspanyol balkonunun belirsizlikleri, yüzyıllar boyunca karmaşık öneme sahip bir mimari unsurun görüntüsündedir: Hepsi bir anda Ortaçağ’da askeri bir cihaz, 20. yüzyılda otoriter ve faşist güçlerin hizmetinde bir tiyatro sahnesi ve işçi sınıfı için sosyal ilerleme ve kurtuluş vaadi. Hollandalı Mimar Rem Koolhaas’ın 2014 yılında Venedik’te düzenlediği “Temeller” adlı bienalde, derlediği “Mimari Unsurlar” envanterinde balkon için bir yer ayırmıştı. *Delirious New York*’un yazarı balkonu “İçeride ve dışarıda, kamusal ve özel alanların sınırında bazen patlayıcı deneylerin test edildiği bir laboratuvar” olarak tanımladı.

“Bu sergide, tuvalet gibi bazı tipolojilerin yüzyıllar içinde hiç gelişmediği gözlemlendi. Aksine şömine, elektrikli ısıtıcı, ev aletleri, yeni teknolojilerin ortaya çıkmasıyla güçlü gelişmeler yaşadı. Bu arada balkon, kökenlerine sadık bir çift yörünge belirliyor. Alice Grégoire ve 2014’teki bienalde çalışan Koolhaas Ajansı Oma’nın mimarı bunu şöyle açıklıyor: ‘Trajedik bir cihaz ile birleştiğinde, askeri bir savunma cihazı.’”

L’architecture Française’da (1854-1868), 11. yüzyılda Viollet-Le-Duc balkonun kökenlerini, şehirleri çevreleyen taş duvarlara karşı kendilerini kuşatmalardan korumak için bir alan olmasında bulur. Tiyatro konusuna gelince, Shakespeare tarafından Verona’da 1591 civarında yazılan Romeo ve Juliet’teki Juliet’in balkonuna geri dönmeliyiz.

2014 bienali için, Koolhaas ve arkadaşları Fransız mimar Quatremère De Quincy’nin (1755-1849) “balkonların modası” tarafından reddedilen balkon karşıtı suçlamasını buldular: Bu “anlamsız uzantı” [balkon] -en iyi düzenlenmiş cephelerin klasik estetiğini bozan bir yapı. (*Dictionnaire historique de l’architecture*, 1832)

1850’lerden itibaren Baron Haussmann Paris planını yeniden tasarladı, devasa düz çizgileri takip etti ve başkentin yeni cephelerinin balkonlarla donatılmasına izin vererek alanı serbest bıraktı. O zamana kadar aristokrasiye ayrılan motif, burjuva aileler arasında yayıldı.

2000’lerin başında, sosyal konut da dahil olmak üzere her türlü modern binaya “Haussmannian” balkonları adını veren sanatçı Julien Berthier [Çalışmasının başlığıysa: “Her Türlü Haussmannian için Plastik Mimarlık Nakil Hizmeti”] mizahla hatırlanacak bir işe imza attı.

Balkonun Sosyal Uyanışı

20. yüzyılda Thomas Mann balkona en çarpıcı vizyonlarından birini getirir: Hijyenik pist, 2020

gündemiyle bir yankısı olmadan. *Büyülü Dağ*'da (1924), Alman yazar, Avrupa aristokrasisinin yatalak hastalarının çıkarıldığı Alpler'de, Davos'taki bir sanatoryumun devasa balkonlarını, ölmeden önce temiz havayı soluduğunu anlatıyor.

Birkaç yıl sonra, 10 Haziran 1940'ta Mussolini, Fransa ve İngiltere'ye karşı savaşa girdiğini ve Hitler'in Reich'le ittifakını Roma'daki konutu Palazzo Venezia'nın balkonundan duyurdu: Bu, faşist veya popülist tiyatro performansının oynandığı ve kendini balkonlarda sahnelemenin tam olarak uzun bir otoriter rejimin en başarılı örneğidir.

Balkon, lider ve halk arasındaki aracıdır. Bu trend, İkinci Dünya (Paylaşım) Savaşı'ndan sonra, sayısız Caudillo'nun (Latin Amerika ülkelerinde kitleleri peşinden sürüklemeye yeteneğine sahip, otoriter nitelikli askeri-politik liderlere verilen isim) Latin Amerika popülizmleri (Buenos Aires'teki Casa Rosada'nın balkonundaki Eva Perón'un Matrix sahnesi dahil) sürüyor.

Aynı zamanda, yirminci yüzyıl "balkonun sosyal uyanışını" da işaret eder. Büyük sosyal gruplar kendilerini balkonlarla donatarak ve en alt sınıflara da daha önce karşılayamadıkları hava ve ışığa erişim imkânı sunar. Amerikan sanat tarihçisi Vincent Scully, Koolhaas'ın "mimari unsurları"nda tekrar alıntılardı: Balkon, "toplumsal halkçı dayanışmanın anıtsal olarak tecessüm etmiş)" hâline geliyor. Balkon böylece modernist mimarinin karakteristik bir kelimesi olarak öne çıkıyor. 1922'den bu yana, Le Corbusier asla inşa edilmeyecek villalar hayal etti. Berlin'den çok uzak olmayan Dessau'da, Bauhaus'un figürü olan Hannes Meyer, 1927 yılında inşa edilen bir binada aynı katın çeşitli birimleri için "balkon erişimi" sağlıyor.

"Vienna-La-Rouge", Avusturya başkentinin sol güçler tarafından yönetildiği dönem (1918-1934), 1920'lerin sonunda Karl Ehn tarafından hayal edilen Karl-Marx-Hof gibi tamamen yenilikçi sosyal konut binaları, (bu kez bireysel) büyük balkonlar ile donatılmıştır. 1957'de Cezayir'deki Fransız varlığına giderek daha fazla itiraz edilirken, Fransız Fernand Pouillon, Cezayir'deki "mutluluk şehri"nin (Diar-Es-Saâda) de dahil olduğu, kültürlerin melezleşmesini vurgulamak isteyen büyük topluluklar inşa etti. Burada, Koolhaas'ın terminolojisine göre bu "postkolonyal balkon", seferberlik ettiği (Osmanlı anıtsal tarzı, Granada ve Sevilla İslam sanatı vb. gibi) kültürler arasında bir buluşma noktası görevi görüyor.

Bu günlerde aktivizmin balkonlardan son sürat ilerlediği Brezilya'da, Rio'da Brezilyalı bir mimar olan Olivia Vigneron, büyük komünist mimar Oscar Niemeyer için, "balkon tasarımıyla hiç ilgilenmedi" diyor. "Ancak ülkede iklim koşulları nedeniyle balkonlar çok fazladır. Zenginler için olduğu gibi yoksullar için de." Arap koçularının (cobogolarının) özellikle de Rio'da kullanılması konusunda ısrar ediyor. " Bu tasarım, sakinlerin görülmeden caddeyi görmelerine izin veriyor. "

1970'lerden kalma postmodernizmin neşeli DIY'i (Do It Yourself) ile son yılların buzlu biçimciliğine tepki olarak balkon bir eğlence motifi hâline geliyor. Créteil'deki L'assemble des Choux gibi (Gérard Grandval, 1972).

Ancak bu dönemin en büyüleyici binalarından biri, 1970'lerin başında İspanya'da Franco'nun yasında yapıldı: Barselona yakınlarındaki Walden 7, Ricardo Bofill tarafından ortak olarak imzalandı.

“Küpler ve silolar [...], uzayda bir kasaba gibi”, diye yazan Katalan mimarı ekliyor: “İçeride, baş döndürücü vuruşları gönüllü olarak zirveleri çoğalttım [...] Ev sakininin alanı çok güçlü hissetmesini istedim. (Espaces d’une vie, Bofill, 1985).” Balkon, binanın anıtsal ölçeği ile bireysel ev arasındaki bağlantıyı kurar. 1990’da Jean-Paul Goude, lüks kampa geri getirdiği balkon motifini, Chanel reklamı için Nice’teki Hotel Negresco’nun inşasından yeniden devraldı.

Daha gizli bir kayıt ise, Hollandalı sanatçı Constant Dullaart, 2014’te, balkonu genişleşmiş çevrimiçi dosyalama riskleri ve otoriter devletlerin dijital sürüklenmeleri sırasında yeni bir egemenliğin inşa edildiği yer hâline getiren “Balkonizm” başlıklı bir manifesto yazmıştı. Balkondan “mülk yerine topluluklar” oluşturmayı savunan metin şöyle açıldı: “Hepimiz dışarıda, balkondayız.”

Bu durum, şimdi her zamankinden daha fazla gündemde.

Kayda Değer Akademik Metinler mottosuyla, 10 Ağustos 2015 tarihinde yayın hayatına başlayan *sosyalbilimler.org*, sosyal bilimler alanında çalışma yürüten her bireyin yararlanmasına veya katkı sunmasına açık akademik bir web sitesidir. Hakkında detaylı bilgi almak için sosyalbilimler.org/hakkinda sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Facebook, Twitter, Instagram ve YouTube’da [@sosbilorg](https://twitter.com/sosbilorg) kullanıcı adıyla *Sosyal Bilimler*’i takip edebilirsiniz.

sosyalbilimler.org/abonelik sayfasından e-bülten abonesi olarak, her pazar günü, o hafta içinde sosyalbilimler.org’da yayımlanan çalışmaların tamamını size gönderilecek bir e-posta ile alabilirsiniz.

Aynı zamanda yayımlanan çalışmaların size WhatsApp üzerinden gönderilmesini talep ederseniz sosyalbilimler.org/whatsapp linki üzerinden “**Sosyal Bilimler WhatsApp Grubu**”na katılabilirsiniz.